

בנין יעקב

פרשת בשלח

אמרים יקרים מפנינים נפלאים
לעודד הלבבות בימים המאירים
להבהיק עיניים ביהלום וספירים

תוכן הענינים

פרשת בשלה

עניני שירת הים וסגולתה.....ג
מעלת האמונה.....י

טבת תשפ"א

© כל הזכויות שמורות

להערות אפשר לפנות לטל-פקס : 02-999-8201

או למייל : GMAIL.COM@3122131

ניתן להשיג הקונטרס

בירושלים : 053-31-53-661 050-41-75-336

בבית שמש : 052-76-30-720

כמו כן ניתן להשיג את סדרת הקונטרסים

בנין יעקב על המועדים

אלול - תשרי • חנוכה • שובבי"ם • פורים – ד' פרשיות

חודש ניסן - חג הפסח - ספירת העומר • שבועות • בין המצרים

וכן בנין יעקב על התורה: בראשית • שמות

פרשת בשלח

עניני שירת הים וסגולתה

למה נתעוררו לומר שירה דייקא על ניסי קריעת ים סוף

בשירת הים נאמר (שמות טו א) "אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה" וגו'. ובספה"ק האריכו לבאר טעם הדבר מדוע דייקא על נס של קריעת ים סוף נתעוררו ישראל לומר שירה, והלוא המה ראו כמה ניסים ונפלאות שעשה הקב"ה במצרים לעיניהם, ומה מיוחד בקריעת ים סוף יותר מכל הניסים.

על ידי השגת האמונה זכו לומר שירה

וביאר בזה הרה"ק מרוזין זיע"א, דהנה בעת קריעת ים סוף זכו ישראל להתגלות האמונה באופן נפלא, כאשר עין בעין ראו גילוי אלוקותו יתברך, וכמו שהביא רש"י מדברי המדרש: 'זה א-ל' בכבודו נגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע, וראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים. ועל ידי גודל תוקף האמונה שנתגלה להם באותה השעה, זכו להשגת השירה. וז"ש הכתוב "ויאמינו בה" ובמשה עבדו אז ישיר משה" שבכת גודל האמונה בה, זכו לשירת הים.

ענין האמונה לא שייך על ראייה חושית

וראה עוד מה שהקשו בספה"ק בביאור הכתוב (שם פסוק לא) "וירא ישראל את ה' הגדולה אשר עשה ה' במצרים ויראו העם את ה' ויאמינו בה" ובמשה

עבדו" דלכאורה אם ראו בעיניהם את ה'יד הגדולה ואת האותות והמופתים, מה מקום לאמונה, כי הלוא הרואה בעיניו אין צריך לאמונה שיאמין למה שראו עיניו, ומה זה שמסיים הכתוב 'ויאמינו בה' וגו'.

ותירין הרה"ק מקאצק זיע"א שעד ביאתם אל הים היו עדיין אצלם ספקות באמונה אולי האותות שבמצרים היו בדרך מקרה, אך בראותם את נס קריעת הים, יחד כולם הודו שאצבע אלוקים היא 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו'.

בהגיעם לים סוף נוכחו לראות שעדיין רחוקים הם מהשגה וע"כ חזקו את האמונה

והרה"ק מטשארטקוב זי"ע ביאר שהגם שראו ישראל את ה'יד הגדולה במצרים, ואכן חשבו כדעתם שראו והשיגו כבר גדלות השי"ת, אמנם בהגיעם על שפת הים וראו את נסי קריעת ים סוף שהיה פי חמש מהמכות שלקו המצריים במצרים, [כמו שאנו אומרים בהגדה שעל הים לקו חמושים מכות וכו'] וראו את גילוי אלוקותו יתברך שנגלה אליהם על הים, או אז נוכחו לראות שרחוקים הם כרחוק מזרח ממערב מלהשיג את עוצם גדלות השי"ת, ועדיין צריכים הם לכח אמונה כמאמר הכתוב 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו'.

נתעוררו לאמונה ע"י שראו את הנהגת השי"ת בעונש המצריים

ושמעתי ממו"ז הגאון רבי לוי רבינוביץ זצ"ל שאמר בשם החפץ חיים זיע"א על פי מה שאמרו חז"ל (תנחומא בשלח יד) מדוע במקום אחד אמר הכתוב 'ירדו במצולות כמו אבן' ובמקום אחר 'יאכלמו כקש' ובמקום אחר 'צללו כעופרת', ותירצו שהרשעים כקש הולכים ומטורפין עולין ויורדין, בינונים כאבן, והכשרים כעופרת שנחו מיד. וביאר החפץ חיים שכאשר ראו בני ישראל את הנהגת השי"ת האיך שהוא דן כל אחד לפי דרגתו, או אז האמינו בה' ובמשה עבדו.

מדוע לא ניתנה רשות למלאכים לומר שירה

ומעלה נפלאה מצינו בענין שירת הים, שרק לעם בני ישראל ניתנה רשות לומר שירה, ועד כדי כך שאפילו מלאכי השרת לא הרשו לומר שירה באותו מעמד, כדאיתא בגמרא (מגילה י:): אמר רבי יוחנן מאי דכתיב (שמות יד כ) "ולא קרב זה אל זה כל הלילה" בקשו מלאכי השרת לומר שירה אמר הקדוש ברוך הוא מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה. וכבר תמחו המפרשים בביאור מימרא זו, מדוע לא ניתנה רשות להמלאכים לומר שירה באותה שעה, ומה נשתנו ישראל שמותרים לומר שירה אף על פי שמעשי ידיו טובעין בים.

רק אלו שהיו במצור להם ראו להלל ולומר שירה על ההרוחה

ויש שתירצו על דרך משל, שבעיר אחת התגורר איש בליעל מוסר שהציק רבות את כל תושבי העיר, ומוסר ממונם לשלטונות, ויהי היום החליט אותו מוסר לעקור דירתו לעיר אחרת, ותהי הרוחה, וכמוכן ששמחת התושבים פרצו כל גבול, וכל בני העיר חגגו בחוצות בתופים ובמחולות, וכאשר הגיע שמע השמחה אל הישובים הקרובים, נתקבצו גם הם ובאו לשמוח אתם. פנה אליהם חכם אחד בתמיהה ואמר: בשלמא אנשי העיר הזאת שעבר עליהם כוס התלאות והצרות מאותו מוסר שפל, שמחים הם ומהללים על גאולת נפשם, אבל אתם מה מקום לרינה זו ושמחתכם מה זו עושה.

כמו כן עם בני ישראל שנשתעבדו בשעבוד מצרים ועבר עליהם כוס התרעלה, לכן שפיר ראויים הם להלל ולשבח על גאולתם, ולומר שירה על מפלת שונאיהם, אבל אתם המלאכים מה לכם לומר שירה וכי למצרים ירדתם והאם לפרעה השתעבדתם, שמחה למה תהא לכם.

השירה היא תוצאה של רגשי לב הומים ולא שייד לאמרה בלא התלהבות הלב

אמנם אצל החסידים היו אומרים בזה רעיון נפלא בכיאר פנימיות השירה, כי ענין השירה אינה איזו נוסח או פיוט שקובעין להאדם לאומרו בזמן מסוים, אלא השירה היא תוצאה של רגשי לב העולים על גדותיו ומתוך כך מתפרצת לחוץ בקול רעש גדול והתלהבות, להודות ולהלל למי שעשה לנו את כל הטובות האלו.

נמצא איפה שאצל השירה אין שייד לומר 'בקשו לומר שירה' כי אם יש להאדם מקום לדון אם לומר שירה או לא, אף שלמעשה רוצה ומבקש לומר שירה, הרי עצם שיקולים אלו הם היפך ענין השירה, כי השירה חייבת להיאמר דייקא מתוך התלהבות ורצון פנימי שאין האדם יכול לעצור בנפשו מלהודות להשי"ת.

וזהו הכוונה באמרים 'ביקשו מלאכי השרת לומר שירה' דכיון שהיה זאת אצלם על דרך 'ביקשו' אם כן הרי כלל לא השיגו את עומק ענין השירה, ולכן לא ניתנה להם רשות לומר שירה, כי לא כך מהללים ומשבחים להקב"ה.

עבודת השירה בבחינת 'שירה חדשה' ולא באופן של מצות אנשים מלומדה

ויסוד זה נוגע לכל אדם מישראל שכאשר יתבונן בחסדי השי"ת ועל כל הטוב שגמל אתו מעודו, בוודאי מיד יעלה בלבו לומר שירה, ומעצמו יתפרץ מלבו זמירות שירות ותשבחות למלך א-ל חי וקים.

ובה יבואר מה שאנו אומרים בתפילת שחרית 'שירה חדשה שבחו גאולים לשמך הגדול על שפת הים', דלכאורה מהו הכוונה של 'שירה חדשה' ולמה צריך בזה דייקא שירה חדשה. ולפי דברינו יובן שפיר, כי לא יתכן שתהיה השירה של היום בדיוק כמו שנאמרה ביום שלפניו, כי כאמור השירה אינה נוסח של איזה פיוט שצריך לצאת ידי חובת אמירתו, אלא צריכה שתבוא ברגשת הלב מעמקי

דלכא, ועל כן צריך שתהיה כל יום ויום התעוררות של שירה חדשה, ולא כמצות אנשים מלומדה.

מרוב התלהבות פרצה מפיהם זעקת 'מי כמכה באלים בה'

ועל זה הדרך מבואר בספה"ק^[א] לפרש הכתוב (שמות טו יא) "מי כמוך באלים ה'", דבפשטות פסוק זה אין לו שייכות באמצע השירה, דהרי כל השירה

(א) מאמר זה מביא מרן הגה"ק משינאווא זי"ע על פי סיפור: שפעם אחת בא נגיד אחד חסיד ממרחקים להבעש"ט זי"ע, וכאשר נסע בחזרה לביתו, אמר אליו הבעש"ט, אתה נוסע לביתך דרך עיר פלונית, אבקשך שתהיה אצל רבי בערל ותמסור לו פריסת שלום ממני, והבטיח האיש למלאות בקשתו, וכאשר בא לעיר שאל האיש את בני העיר היכן דר רבי בערלי, הוא צייר לעצמו מסתמא הוא מחשובי העיר, כיון שהבעש"ט פורס בשלומו, ושום אחד לא ידע ממנו. ענה אחד אולי כוננתו על בערלי מלמד, והלך שם ומצא שם חדר קטן ומלמד לומד ברכי נפשי עם ילדים, ובאמצע כאשר הגיע לפסוק 'מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קנייך', שאל את הילדים למה הפסיק דוד המלך באמצע דבריו שסידר סדר הבריאה ונפלאותיו, היה לו להמשיך זה הים גדול ורחב ידים וגו' ולבסוף לומר מה רבו מעשיך ד' וגו'. אלא התרוץ כשסידר דוד המלך שבחו של מקום על סדר הבריאה ונפלאותיו הגיע להתלהבות גדולה ותיקד בקרבו כאש בעצמותיו שלא היה יכול להתאפק לגמור שבחי השי"ת בסדר הבריאה, שראה השגחת ה' ונפלאותיו שהשמים מספרים כבוד אל, והיה מוכרח להפסיק ולצעוק בקול 'מה רבו מעשיך ד'', ושוב היה יכול להמשיך הלאה שבחי השי"ת בסדר הבריאה. וכאשר ראה ושמע החסיד איך המלמד רבי בערל מדרוך את הילדים ודבריו הלפידים פלחו ללבו הבין מדוע שלח אליו הבעש"ט פריסת שלום, והמלמד היה הרבי ר' בער ממלא מקומו של הבעש"ט.

ועל פי דברים האלה אמר מרן ז"ל יובן גם כן הפשט בשירה, כי גם כאן קשה כי משה ובני ישראל התחילו לסדר שבחו של מקום על גודל הנסים שעשה עמם, אם כן למה הפסיקו באמצע לומר 'מי כמכה באלים' וגו', היה להם להמשיך השירה על גודל הנסים והנפלאות ולומר נטית ימינך וגו' ולבסוף לומר מי כמכה באלים ד'. אכן בני ישראל אמרו השירה בהתלהבות ודביקות ושמחה עד שבאמצע היו מוכרחים להפסיק ולצעוק מנהמת

מדבר ממה שעשה השי"ת עם המצריים, ופסוק זה מספר בשבח הקב"ה לבד, ולכאורה אין כאן מקומו. וכתבו לבאר על פי מה דאיתא בשם הצדיקים, דלכך הפסיק דוד המלך ע"ה באמצע מזמור ברכי נפשי בפסוק (תהלים קד כד) "מה רבו מעשיך ה'" אשר גם כן אין לו שייכות עם מה שלפניו, כי הרי כל המזמור הולך ומפרט סדר הבריאה ומעשי הנבראים, ומדוע הפסיק באמצע בהזכרת ענין 'מה רבו מעשיך', ותירצו שדוד המלך בעת הזכירו מעשי ה' ונפלאותיו התלהב כל כך באהבת ה', עד שמרוב התלהבות הבוער בקרבו לא יכול עוד להתאפק והוכרח לזעוק 'מה רבו מעשיך ה"', וכמו כן הדבר הזה כאן אצל שירת משה וישראל, דכיון שהגיעו באמצע השירה להתלהבות גדולה ויתירה בדביקות ה', מיד פרצה מפיהם זעקת 'מי כמוך באלים ה'".

ואמר הרה"ק משינאווא זי"ע שענין זה מרומז בנוסח הפיוט 'יום ליבשה' (גאולה לשביעי של פסח): 'ידידים רוממוך, בשירה קדמוך, מי כמוכה, ה' באלים, שירה חדשה שבחו גאולים', 'ידידים רוממוך' כלומר שבני ישראל רוממו את השי"ת, בזה ש'בשירה קדמוך' שהקדימו לצעוק קודם גמר שירתם 'מי כמוך באלים ה'', וזהו שבחן של ישראל שמרוב התלהבות ודביקות פרצו ואמרו 'מי כמוך' מרם גמרו השירה על הניסים.

יאמר השירה בשמחה כאילו היום עבר את הים

וזו היא עבודת השירה שתקנו חכמינו ז"ל לאמרה בכל יום, שלא תהיה נאמרת בנוסח בעלמא כמצוות אנשים מלומדה, כי ענין השירה הוא דייקא מעומק הלב ובהתלהבות, וכן כתבו הקדמונים [הביאו במשנה ברורה סימן נא]: 'יאמר שירת הים בשמחה וידמה בדעתו כאלו באותו היום עבר בים, והאומרו בשמחה מוחלין לו עונותיו'.

לבם 'מי כמוכה באלים ד', כי לא יכלו עוד להתאפק, כדברי הרבי ר' בער על דוד המלך בברכי נפשי.

בשעה שאמרו ישראל שירה נמחלו כל עונותיהם וע"כ כל האומרו בשמחה נמחלים עונותיו

וראה מה שכתב בספר חרדים (פרק עג): יש לנו לבקש בשדה אשר ברכו ה' היא הגמרא, מיני סגולות ורפואות קלות לרפאות חולי הנפש החלושים שאין בהם כח לסבול הרפואות הקשות [והולך ומונה שיש סגולות קלות לכפרת עונות עיי"ש]. והסגולה השלישית: יכוון בשירת הים שאומרים בכל יום, לאומרה בקול ובשמחה רבה, כאילו אותה שעה יצא ממצרים. שהרי אמרו במדרש (ילקוט שמעוני שופטים רמז ס) "ויסע משה את ישראל מים סוף" (שמות טו, כב) שהסיעם מעונותיהם, שנמחלו על ידי השירה שאמרו, שכל מי שנעשה לו גם ואומר שירה מוחלין לו על כל עונותיו.

והנה אחר שצונו ה' לומר שירה זו בכל יום כדכתיב "ויאמרו לאמר", וכדכתב רשב"י (זוהר ה"ב נד:) שרוצה לומר שנאמר אותה בכל יום בשמחה רבה כשעה ראשונה שאמרנו אותה, ודאי כח סגולתה כל יום כשעה ראשונה שאמרנו אותה על הים.

וידועים דבריו הנוראים של הרה"ק בעל בית אהרן זיע"א על גודל מעלת וסגולת שירת הים, וכה דבריו (שביעי של פסח): "כי בשירת הים יש הכל, מה שהיה ומה שעתיד להיות, וכל הגאולות וכל הענינים שצריך האדם הכל נכלל בשירת הים, ואם יאמר האדם שירת הים בכל לב ובמסירת נפש, כל אחד לפי מה שהוא, יתקן כל עניניו בגוף ונפש".

ובפרט בשבת זו שאנו עוסקים בשירת הים ולומדים את השירה, בוודאי הזמן גרמא להתבונן היטב בפירוש השירה ולאומרו בכוונה הראויה, ויהי רצון שאכן נזכה לומר את השירה בפנימיות הלב ובהתעוררות, ולדמות בנפשינו כאילו היום הזה עברנו את הים, בכחינת שירה חדשה בכל יום ויום, ונזכה לכל ההבטחות והתיקונים הנזכרים אמן.

מעלת האמונה

על הים זכו לראיה מוחשית ואף הפחותים אמרו
'זה א-לי'

בפרשתן (שמות טו ב) "זה א-לי ואנוהו אלוקי אבי וארממנהו" וברש"י מביא דברי המדרש 'זה א-לי' בכבודו נגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע, ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים.

והנה יש להתבונן האיך אכן זכתה שפחה פחותה להשיג השגות נשגבות כאלו, מה שלא זכו לכך אפילו הנביאים, ומבאר הרבינו בחיי (ד"ה וע"ד המדרש) דוודאי לא יעלה על הדעת שהשפחה על הים היתה במדריגה יתירה מעם בני ישראל, וכל שכן שלא הגיעו למעלת הנביאים, אלא שהנביאים לא ראו את השי"ת כביכול רק בדמיון ובמחזה, מה שאין כן על הים שנתגלה אליהם הקב"ה וראוהו כולם בראיה מוחשית, לכן אף השפחה ראתה את ההתגלות, אך לא מצד שהשיגה יותר מהשגת הנביאים, ומה שאמרו שאפילו 'שפחה ראתה' רצונו לומר שכל כך היתה הגילוי שאפילו הפחות שבאנשים ראו ואמרו 'זה קלי ואנוהו' [ב].

אמנם עדיין צריכין להבין מנין ידעו חכמינו זאת, והיכן מרומז בקרא שאפילו השפחה ראתה, שמא מה שנאמר 'זה קלי ואנוהו' והיו מראים באצבעם, קאי רק על עם בני ישראל.

(ב) וז"ל: ועל דרך המדרש (מכילתא שירה פרשה ג) וכו', רבי אליעזר אומר מנין אתה אומר שראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי שנאמר: "זה אלי ואנוהו", ביחזקאל כתיב: (יחזקאל א, א) "ואראה מראות אלהים", ובשאר הנביאים כתיב: (הושע יב, יא) "וביד הנביאים אדמה", כלומר בדמיונות ומראות, אבל על הים ראו כלן עד שאמר כל אחד ואחד "זה אלי ואנוהו", ואין כוונת החכמים בזה שתהיה מעלת השפחה בענין ההשגה

האמונה הבאה ממסורות אבות מעלתה יתירה אף יותר מראיה חושית

ותיריזין נאה מוכא בשם הגאון רבי חיים מוואלוז'ין זצ"ל, שביאר על פי מה דאיתא במסכת ביכורים (פ"א מ"ד) שהגר מביא ביכורים ואינו קורא פרשת בכורים מפני שאינו יכול לומר אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו, והנה כאן בשירת הים מצינו שהתחיל הפסוק בלשון 'זה קלי ואנוהו' וסיים 'אלוקי אבי וארוממנו' ולכאורה מדוע נקט כפל לשון, וכן מדוע ייחס את הקב"ה באלוקות עליהם ועל אביהם בנפרד, ועוד דהיה לו להקדים תחילה 'אלוקי אבי' קודם 'זה קלי' כי הרי תחילה הכירו את האלוקים מצד האבות הק' ורק אחר כך השיגו בעצמם 'זה קלי ואנוהו', אלא על כרחך ש'זה קלי ואנוהו' אמרו אלה מהאומות שנלוו על בית ישראל שאינם יכולים לומר אלוקי אבי, מה שאין כן כל עדת ישראל אמרו 'אלוקי אבי', על כן שפיר דרשו חכמינו ז"ל שאפילו השפחות ראו כי הרי הם המה אשר הראו באצבעם ואמרו 'זה קלי ואנוהו'.

ולדידן יאמר, שיש לנו ללמוד מדבריו הק' עד כמה גדולה ויתירה כח זכות אבותינו הק', כי ממה שמצינו שבני ישראל אמרו 'אלוקי אבי' ורק הגרים והשפחות אמרו 'זה קלי', מוכח שמדריגת 'אלוקי אבי' חשובה יותר ממדריגת 'זה קלי'. וביאור הדברים כי שלמות האמונה היא דייקא כאשר מאמין מכח קבלת אבותינו ורבותינו שהשרישו בנו את האמונה הפשוטה, ואף על פי שלא רואים בראיה מוחשית את הנהגת הבורא בכל זאת דבוקים אנו באמונת אומן אשר ירשו לנו אבותינו מדור דור.

אך לעומת זאת מי שאמונתו באה לו רק על ידי שראה בעיניו והכיר בחושיו את הנהגת הקב"ה ואת אותותיו ביציאת מצרים ועל הים, אין זו בגדר אמונה כלל, כי מי פתי יכחיש את אשר ראו עיניו, וזאת היא הדרגה הפחותה שהשיגו

והחכמה יתרה על השגת מעלת יחזקאל בן בוזי הנביא, אלא הכוונה שראתה שפחה על הים דבר שלא ראה יחזקאל.

השפחות והגרים על שפת הים. מה שאין כן בני ישראל בני אברהם יצחק ויעקב, קבועה וחקוקה אצלם האמונה התמימה ממסורות אבותיהם, ואינם צריכים לראיה מוחשית כדי להאמין.

צריך להחשיב ולהיות יקר בעיניו האמונה שנחל מאבותיו ורבותיו

ובדברים האלו מתאמרא בשם הרה"ק מוהר"א מבעלזא זיע"א, שהאמונה שמושיג האדם בעצמו בבחינת 'זה קלי' אכן מעולה וראויה לשבח 'ואנוהו', אמנם יש מדרוגה יתירה ממנה שהיא 'אלוקי אבי' והיא האמונה שירש האדם מקבלת האבות, שמעלתה רבה ויתירה בחינת 'וארוממנהו'.

ויסוד זה צריך להיות נר לרגלינו בדרך עבודת השי"ת, שתהיה חשובה ויקרה בעינינו מסורות אבותינו, ולאחוז תמיד בדרכי האמונה אשר הנחילו לנו, להאמין באמונה שלימה שהבורא יתברך הוא בורא ומנהיג לכל הברואים, אמונה בתמימות, ואף שאינו נראה ראויה מוחשית, מכל מקום יאמין שהכל בהשגחה העליונה, ויגבה לבו בדרכי ה' לדעת ולהכיר בערך האוצר היקר מפז שהיא האמונה הצרופה שהחדירו בנו וחינכו אותנו אבותינו, שמעלתה גדולה ונשגבה אף יותר ממי שראה במו עיניו גילוי אלוקותו יתברך שמו. והשי"ת יהיה בעזרינו שנוכה להתדבק במדת האמונה התמימה שהנחילו לנו אבותינו ורבותינו הק', ולא לזוז זיו כל שהוא מהדרך המסורה לנו מדור דור.

